

genoptrykt, 1. gang ca. 2011-12
SANSNING OG MOTORIK

UDDRAG AF BOGEN

KROP OG LÆRING I INDSKOLINGEN

Hvorfor? Hvordan? – Sådan!



Af: Gudrun Gjesing, specialergoterapeut, Lene Hummelshøj Qvist, socialpædagog og Tine Ørskov Dall, lærer

Børn i belastninger

*Motorik er ét af barnets mange sprog.
Usikker motorik kan således i mange tilfælde tolkes
som barnets nonverbale signal om, at det ikke trives.*

Vi er alle forskellige. Disse forskelle ser man – allerede inden for vores første leveår – i vores personlighed, i reaktioner, i udseende, i måder at bevæge os og kommunikere på. Vi har forskellige evner og strategier til at huske sansninger, bevægelser, ansigter, navne, fødselsdage og pinkoder. Og vi har forskellige kompetencer i forhold til at klare de belastninger, vanskeligheder eller problemer på, som vi alle uundgåeligt møder i livet. Det kan man se blandt søskende, familiemedlemmer, kammerater og venner. Forskelligheder fremkommer på baggrund af såvel vores biologiske arv som det miljø og den kultur, vi vokser op i. Vi har også alle fællestræk. Disse ligheder ser man på præcis de samme områder som beskrevet ovenfor i forhold til forskelligheder. Det er fællestrækkene ved børn, man beskriver, tester og

opgør i skemaer – dem man generaliserer udviklingsbeskrivelser ud fra – sådan som vi også har beskrevet det i kapitel 2. Og ud fra disse generaliseringer vil de fleste børn være såkaldt "normale", mens nogle børn vil falde uden for de "normale" rammer.

Der har udviklet sig en diagnostisk kultur her til lands med et som nævnt drabeligt overkill. [...] Diagnostetænkning er hentet ind i den pædagogiske og specialpædagogiske tankeverden fra det medicinske område. Her har diagnosen og den diagnostiske virksomhed grundlæggende til hensigt at afgrænse en sygdom og anvise behandling. I psykiatrien og psykologien om børn betragtes en diagnose som den bedst mulige hypotese om en del af barnet på et givent udviklingstrin. (Hansen, 2000)

Det er stadigvæk som regel altid eleven, man undersøger og tester for at finde "fejlen" eller "fejlene" i eleven, som vi beskriver det i kapitel 2. Selv om de fleste pædagoger og lærere i deres daglige arbejde tænker i relationer og dynamiske systemteorier, så bliver også de ofte grebet – når en elev har svært ved at trives og lære – af at ville finde "fejlene" i eleven.

UDDRAG AF BOGEN

Vi har skrevet denne bog ud fra dynamiske systemteorier og ud fra, at elever kan være i belastninger. Vi tænker hele tiden i de kontekster, elever er i. Det er eksempelvis baggrunden for, at vi i alle aktivitetskemaerne i kapitel 1 gør meget ud af at udfylde "Sådan kan du blandt andet graduere aktiviteten" med de pink prikker. Vi mener, at pædagoger og lærere ved at udvikle deres kyndighed i at have fokus på at kunne se gradueringmuligheder i rekvisitter og aktiviteter, vil kunne møde elever med deres forskellige forudsætninger på mange forskellige niveauer på en måde, så alle elever oplever mestring, og at det er sjovt at lære.

[... at] alle elever i en vis forstand til enhver tid vil udvikle sig, alt efter forudsætninger, de hver især har. [... at] det er vigtigt at være opmærksom på, at elevers udvikling både kan befordres og hæmmes af de betingelser, han/hun møder i skolen.

("Fælles Mål 2009 – Elevernes alsidige udvikling")

Alle elever kan lære noget, hvis aktiviteterne hentes fra de enkelte elevers aktuelt nærmeste udviklingszone. Pædagoger og lærere kan bruge den samme aktivitet til alle elever i gruppen, hvis nogle elever får stillet enklere opgaver og andre mere udfordrende inden for den samme aktivitet. Elever, der er i belastninger i deres hverdag, har brug for, at pædagoger og lærere med forståelse og indfølelse ændrer og tilpasser de omgivelser, disse elever er i, og ændrer og tilpasser de opgaver, som de stiller disse elever.

Elever med kompetente kroppe og elever med forstyrrende kroppe

Vores forslag til i højere grad at inddrage kroppen i den faglige undervisning og i skolens hverdag generelt er selvfølgelig indlysende over for de elever, der har kompetente kroppe – de såkaldt "kropskloge" elever, der har en veludviklet kropslig læringsstil.

Elever, der har det, vi her vil kalde en "forstyrrende krop", kan have dette af mange forskellige årsager, og det kan

give belastninger i forskellig grad. Hvis pædagoger og lærere kender til og er opmærksomme på mulige årsager til disse belastninger, vil de også kunne tage hensyn til disse elever på forskellig vis i en undervisning, der inddrager kroppen.

Vi opdeler nedenfor overordnet nogle praktiske årsager til belastninger, elever med "forstyrrende kroppe" kan have eller få. Vi har valgt at inddele dem i fire kategorier, nemlig:

- elever, der ikke har fået så megen kropslig erfaring
- elever, der ikke i tilstrækkelig grad har lært at fokusere og fastholde deres opmærksomhed
- elever, der ofte har kropslig uro
- elever, der har sværere ved at lære at kontrollere deres krops stillinger og bevægelser.

For at kunne skelne forskellige belastninger af "forstyrrende kroppe" hos elever, vil pædagoger og lærere ofte have behov for samarbejde med en børneergoterapeut. Sammen vil de kunne afgøre, om en elev vil have gavn af "motorisk løft-undervisning" i en periode, samt hvad undervisningens mål og midler skal være for de enkelte elever i gruppen.

Elever, der ikke har fået så megen kropslig erfaring

Nogle elever har ikke haft lyst til eller fået mulighed for at lære at udvikle et stort repertoire af bevægeerfaringer. Det kan være "stueplantepiger", "bagsædebørn", børn, der er "ubrugte", børn, der er blevet overvægtige eller børn, der er "forstolede", fordi de har brugt (for) megen tid på at sidde og se fjernsyn og spille computerspil. Det kan være, at de kommer fra familier, hvor det ikke er naturligt, at man går til gymnastik, fodbold eller svømning, at man går ture i skoven, cykler, er på legepladser og fysisk aktive på anden vis. Dette har ikke været en belastning for eleverne, før de kommer i sammenhænge, hvor de fleste andre børn har lært og udviklet et større repertoire af bevægeerfaringer. Disse elever "fejler" således ikke noget; der er blot noget, de endnu ikke har fået lært. De har brug for at få mulig-

heder for at få flere bevægelsesmæssige erfaringer. Det kan de fleste få, hvis vi voksne prioriterer det og giver dem mulighed for at eksperimentere og øve sig fleksibelt og varieret kropsligt. Det kan de blandt andet få gennem en undervisningsform, der inddrager kroppen aktivt. Og for nogle af disse elever, er "motorisk løft-undervisning" et tilbud, hvor de i en periode får en generel grundtræning og dermed mange kropserfaringer, som de kan bruge i hverdagen.

Elever, der ikke i tilstrækkelig grad har lært at fokusere og fastholde deres opmærksomhed

Elever, der i en traditionel klasseundervisning ofte opleves at have svært ved at fokusere deres opmærksomhed og være vedholdende opmærksomme i forhold til det faglige indhold i klasseundervisningen, er ofte elever, der er nødt til at rette deres opmærksomhed mod noget andet end det, pædagogen eller læreren forventer, at de skal være opmærksomme på – nemlig det faglige. Disse elever må eksempelvis ofte rette deres opmærksomhed og koncentration mod deres krop, fordi de kan have svært ved at registrere, sortere og udvælge de sanseindtryk, deres hjerner konstant modtager fra kroppen. Hvis de undlader at rette opmærksomheden mod kroppen, risikerer de måske at falde ned af stolen, støde ind i andre eller tabe ting ud af hænderne.

At være opmærksom og koncentreret er funktioner, man skal lære at være og blive i i forhold til forskellige kontekster. En del af de elever, man kalder uopmærksomme eller ukoncentrerede, er det i forhold til bestemte situationer. Hvis opgaver er tilstrækkelig motiverende, spændende, afvekslende og inden for deres aktuelt nærmeste udviklingszone, vil mange af disse elever kunne være opmærksomme og koncentreret i længere tid.

Disse elever får – gennem en undervisningsform som den, vi beskriver – hyppigt mulighed for at mærke kroppen. De skifter siddestilling til aktive, fleksible og varierede siddebevægelser. De får mulighed for at bevæge sig omkring,

hvorved de hyppigt får nye og varierede sanseindtryk. Derfor kan de lettere mærke deres krop, så de ikke behøver rette så megen opmærksomhed mod at skulle fornemme den. For nogle af disse elever, er "motorisk løft-undervisning" et tilbud, hvor de i en periode lærer såvel at singletaske som at multitask, og hvor de lærer at mærke kroppen.

Elever, der ofte har kropslig uro

Elever, der ofte oplever at have kropslig uro i timerne – at have det, som om de har "sodavand i kroppen" eller har "pindsvineskind i bukserne" (med piggene indad, forstås!) – får gennem en undervisningsform som den, vi beskriver – naturlig, hyppig og på en social acceptabel måde afløb for den kropslige uro i timerne. Når det at få kroppen i spil og i bevægelse bliver en del af undervisningsformen for alle elever i klassen, så får disse elever netop det, de har behov for. Og samtidig forstyrrer de dermed heller ikke de øvrige elever i gruppen. Disse elever slipper for at skulle sig ud – måske også for at få skældud! Disse elever vil næppe have gavn af "motorisk løft-undervisning". Når de skal sidde på en stol i klassen eller derhjemme, vil de ofte have stor gavn af at sidde på et bevægeligt sæde; fx en luftpude (Dynair skråkilepude) eller en stol som Move-stolen (STOKKE møbler).

Elever, der har sværere ved at lære at kontrollere deres krops stillinger og bevægelser

En lille gruppe elever har bevægelsesmæssige "kontrolvanskeligheder", som er specifikke vanskeligheder med at styre deres krops stillinger og bevægelser. Det betyder, at disse børn kan mærke deres krop, samordne sanseindtryk, være opmærksomme og planlægge deres kropslige handlinger. Men de har sværere ved at få deres krop til at gøre præcis det, de har planlagt, at den skal. Det kan handle om at have svært ved at lære at kunne mobilisere den "rette" kraft og retning i bevægemønstre, og/eller at lære at være præcis i forhold til timing og rytme i bevægemønstre. De kan således lære alle de bevægelsesmæssige funktioner og

UDDRAG AF BOGEN

færdigheder, de har lyst til og brug for. Men denne læring kræver mere øvelse og opmærksomhed, da det tager længere tid at lære at kunne kontrollere bevægemønstrene – uden hele tiden også at skulle være opmærksom på den kropslige handling.

For nogle af disse elever er det sværere at styre og kontrollere at skulle skrive med blyant end at skulle arbejde mere grovmotorisk; disse elever vil have gavn af tidligt at få lov til at lave skriftligt arbejde på computer. For andre af disse elever er det sværere at styre og kontrollere eksempelvis deres balance; disse elever skal helst sidde stille på en stol, når de skal lære fagligt.

Så de fleste af førstnævnte elever vil profitere af denne kropslige tilgang til den faglige undervisning, mens de fleste af sidstnævnte elever vil blive forstyrret af denne kropslige tilgang til den faglige undervisning.

For denne elevgruppe, er "motorisk løft-undervisning" et tilbud, hvor de i en periode kan eksperimentere og øve sig i at lære at kontrollere deres balance og bevægelser mere hensigtsmæssigt. I forhold til denne lille gruppe af elever er det betydningsfuldt at understrege, at de i "motorisk løft-undervisningen" ikke skal lave almindelig såkaldt grundtræning. Disse elever skal øve og lære specifikke og hensigtsmæssige færdigheder, som de har lyst til at lære og har brug for at kunne.

"Krop og læring i indskolingen. Hvorfor? Hvordan? – sådan" blev udgivet af Dafolo Forlag, Frederikshavn i 2011. 144 sider. ISBN 978-87-7281-596-1



Forfatterne

Gudrun Gjesing (i midten) er specialergoterapeut i børn. Har været ansat i folkeskolen i 30 år på Undervisningscenter og PPR. Er nu ansat på Ehlershjemmet i Haderslev (et observations- og behandlingsinstitution for forældre og børn). Har i alle årene derudover været freelance underviser og skribent – se www.gjesing-haderslev.dk Har sammen med andre praktikere skrevet bøgerne "Den daglige dosis i skolegården – sådan!", "Gøgl i hverdagen – sådan!" og "Matematik i skolens uderum – sådan!"

Lene Hummelshøj Qvist (til venstre) er uddannet socialpædagog og helsekostvejleder. Er børnehaveklasseleder på Sct. Severin Skole i Haderslev. Har erfaring med arbejde på døgninstitution og kostskole. Er håndboldspiller, -træner og gymnastikinstruktør. Eksamineret i anatomi og fysiologi.

Tine Ørskov Dall (til højre) er læreruddannet og ansat på Haderslev Realskole. Ud over matematik og dansk underviser hun også i idræt og naturfag. Er desuden leder af skolens specialundervisning, er læsevejleder og uddannet i at arbejde med anerkendende pædagogik. Medforfatter til "Matematik i skolens uderum – sådan!"